

FRÁSÖGN

af þemaráðstefnu Vestnorræna ráðsins í Þórshöfn 28.–30. janúar 2020.

Af hálfu Íslandsdeildar Vestnorræna ráðsins sóttu fundinn Guðjón S. Brjánsson, formaður, Ásmundur Friðriksson, Bryndís Haraldsdóttir, Halla Signý Kristjánsdóttir og Lilja Rafney Magnúsdóttir, auk Örnú Gerðar Bang, alþjóðaritari.

Þemaráðstefna Vestnorræna ráðsins var haldin í Norræna húsinu í Þórshöfn í Færeyjum og bar yfirskriftina *Tungumál á Vestur-Norðurlöndum*. Kaj Leo Johannesen, samstarfsráðherra Norðurlanda í landsstjórn Færeyja, hóf ráðstefnuna. Hann sagði það áskorun fyrir ungt fólk, sérstaklega á tímum stafrænnar tækni, að halda móðurmáli sínu. Íbúum Færeyja, sem eru rúmlega 50.000 talsins, hefði hingað til tekist að standa vörð um tungumál sitt en netið ógnaði því um þessar mundir. Kolbeinn Óttarsson Proppé, þingmaður Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs, var fulltrúi Norðurlandaráðs á þemaráðstefnunni. Hann sagði tungumálið mikilvægan þátt í sjálfsmynd fólks. Gott vald á móðurmálinu hefði úrslitaáhrif um getu fólks til að öðlast menntun og eiga gott líf. Hann ítrekaði einnig mikilvægi þess að styrkja kunnáttu fólks á Norðurlöndum í norrænum tungumálum til að gera þeim kleift að eiga samskipti við nágranna sína.

Anna Björk Nikulásdóttir frá Almannarómi ræddi um áskoranir við að tryggja að íslenska verði áfram lifandi mál á tímum stafrænnar byltingar. Hún benti á að nauðsynlegt væri að hægt væri að nota tungumálið í samskiptum við tæki, bæði í rituðu og töluðu máli. Alþjóðleg fyrirtæki í þróun máltækni væru ekki að hugsa um þarfir smárra málsamfélaga og því þyrftu opinberir aðilar að fjármagna nauðsynlegar rannsóknir og þróun. Anna Björk ítrekaði að öll tæknipróun á vegum Almannaróms væri öllum opin. Hún sagði einnig frá samstarfi við færeyska fræðimenn um þróun máltækni og sagði mikla möguleika fyrir hendi varðandi aukið samstarf. Sandra Saxov Lamhauge og Iben Nyholm Debess sögðu frá þróun raddstýringar á færeysku, en verkefnið er styrkt af hinu opinbera. Í máli þeirra kom fram að þegar væru til staðar ýmsir mikilvægir þættir, svo sem kennsluefni, hljóðgervill og villuleit í texta, auk þess sem verið væri að þróa tækni til þýðinga. Guðjón S. Brjánsson tók þátt í pallborðsumræðum í kjölfar erindanna og fagnaði þróun máltækni á Vestur-Norðurlöndum. Hann ítrekaði að ekki væri spurning um hvort tungumálin lifðu stafræna byltingu af heldur hvernig. Vestnorrænum tungumálum væri mjög ógnað af enskum áhrifum en góðu fréttirnar væru að tungumálin væru töluð dagsdaglega.

Í umræðum um stöðu vestnorrænna tungumála á árinu 2020 sagði Beatrine Heilmann frá grænlenku málstöðinni mikilvægt að hafa í huga að tvö tungumál væru töluð í grænlenku samfélagi. Niðurstöður stofnunarinnar sýndu að um helmingur íbúa landsins talaði grænlenku og hefði takmarkaðan skilning á dönsku, um 20% væru tvítyngd en sterkari í grænlenku, um 20% tvítyngd en sterkari í dönsku og um 10% íbúanna töluðu einungis dönsku. Að hennar mati skorti heildstæða stefnu á Grænlandi að því er snerti grænlenku sem tæki mið af þessum raunveruleika og auknum áhrifum ensku. Hún benti á að forsenda þess að stunda framhaldsnám á Grænlandi væri að hafa gott vald á dönsku eða ensku þar sem ekki væri gott framboð af kennsluefni á grænlenku. Sigríður Sigurjónsdóttir, prófessor í íslenskri málfræði við Háskóla Íslands, sagði íslenskt mál standa styrkum fótum þrátt fyrir mikil áhrif af ensku málsamfélagi á netinu. Börn og unglingar væru á netinu í sífellt meiri mæli og hefði það áhrif á skoðanir þeirra og viðhorf. Sífellt yngri börn væru útsett fyrir áhrifum enskrar tungu og tæknin yrði æ gagnvirkari. Áhrifin væru þau að skólabörn hefðu í auknum mæli samskipti hvert við annað á ensku. Zakaris Svabo Hansen, prófessor í færeyskri málfræði við Fróðskaparsetur Færeyja, sagði stöðu færeysku aldrei hafa verið sterkari, hvort sem horft væri til fjölmiðla, stjórnvalda eða skólakerfisins. Áskorunin væri að standa vörð um málið á tímum stafrænnar þróunar og tæknibyltingar. Nauðsynlegt væri að tryggja framboð á kennsluefni, stafrænum orðabókum, bókmenntum og stafrænu afþreyingarefni á færeysku. Í pallborðsumræðum benti Guðjón S. Brjánsson á að íbúar Vestur-Norðurlanda hefðu

yfir að ráða þekkingu og fagfólki sem myndi hjálpa þeim að vernda tungumálin. Hann benti á að danska hefði ógnað stöðu íslensku fyrir um 200 árum og þótt fínna mál. Samstillt átak stjórnmalamanna, listamanna og rithöfunda hefði aukið veg og virðingu íslenskunnar.

Niels Jákup Thomsen, útgefandi, og Urd Johannesen frá Miðstöð færeyskra bókmennta ræddu um áskoranir við þýðingar og útgáfu bóka á smáum málsvæðum. Thomsen sagði að erfitt væri að skila hagnaði af útgáfu bóka á færeysku og þess vegna hefðu stjórnvöld styrkt bókaútgáfu frá árinu 1986. Sala á færeyskum bókum erlendis hefði þó aukist til muna eftir að Færeyingum var boðið að vera með á íslenska básnum á bókamessunni í Frankfurt árið 2011. Að mati Thomsens eru barna- og unglingabókmenntaverðlaun Vestnorræna ráðsins ekki bara gæðastimpill fyrir bókaforlög heldur fela þau einnig í sér aukna möguleika á sölu bóka erlendis þar sem bækurnar eru þýddar á hin vestnorrænu málin og dönsku. Í pallborðsumræðum í kjölfarið lýsti Bryndís Haraldsdóttir ánægju með samstarf Íslendinga og Færeyinga við kynningu á bókmenntum erlendis. Hún sagði nauðsynlegt að stjórnvöld styddu við bókaútgáfu, sérstaklega þýðingar erlendra bóka. Sem betur fer lifði bókin enn þá góðu lífi þrátt fyrir spádóma um hið gagnstæða frá því um aldamótin. Ef eitthvað væri hefði bókin aðlagast stafrænni þróun þar sem eftirspurn eftir bæði rafbókum og hljóðbókum væri sífellt að aukast.

Á ráðstefnunni var tilkynnt um tilnefningar til barna- og unglingabókmenntaverðlauna Vestnorræna ráðsins árið 2020, en verðlaunin verða veitt á haustmánuðum. Einnig hlýddu ráðstefnugestir á erindi þriggja ungra rithöfunda um móðurmál sitt en það voru þau Pivinnguaq Mørch frá Grænlandi, Anna Malan Jógvansdóttir frá Færeyjum og Fríða Ísberg frá Íslandi sem tóku til máls. Þá var fjallað um vestnorrænu málin sem annað mál aðfluttra íbúa og um átaksverkefni á Grænlandi þar sem ungmenni voru hvött til að skrifa sögur fyrir börn og unglinga.

Í lokaávarpi sínu lagði Ane Lone Bagger, ráðherra utanríkis-, mennta- og menningarmála á Grænlandi, áherslu á mikilvægi þess að standa vörð um örsmá tungumál á borð við þau vestnorrænu. Tungumálið væri auðlind og verkfæri og mótaði sjálfsmynd íbúanna. Helgi Abrahamsen, umhverfis- og atvinnuvegaráðherra Færeyja, sagðist sjá tækifæri í stafrænni þróun fyrir smá tungumál. Tungumálið þrífist vel á samfélagsmiðlum og þróaðar hefðu verið 15 stafrænar orðabækur. Guðjón S. Brjánsón, formaður Vestnorræna ráðsins, þakkaði fyrir innlegg ráðstefnugesta og ítrekaði að tungumálið gegndi lykilhlutverki í menningu og samfélagi landanna. Nauðsynlegt væri að tryggja að tungumál vestnorrænu landanna yrðu áfram notuð á öllum sviðum samfélagsins.

Daginn fyrir ráðstefnuna hélt Vestnorræna ráðið innri fund sinn í bænum Gjógv. Á fundinum ræddu meðlimir ráðsins um ályktanir þess, undirbúning þeirra og árangur. Í umræðunum komu fram þau sjónarmið að auka skyldi samráð við sérfræðinga, fulltrúa ráðuneyta og hagaðila í undirbúningsvinnu við ályktanir ráðsins. Einnig að landsdeildirnar þrjár ykju samráð sín á milli og legðu til breytingartillögur við drög annarra landsdeilda að ályktunum. Til þess að ályktanirnar hefðu tilætluð áhrif og bæru árangur væri ekki gott að hafa of margar ályktanir í gildi á hverjum tíma. Ákveðið var að fela forsætisnefnd og skrifstofu ráðsins að gera tillögur um fyrirkomulag vinnu við ályktanir ráðsins.

Einnig var rætt um tímasetningar ársfunda og þemaráðstefna og voru fundarmenn sammála um að erfitt væri að finna betri tíma fyrir reglubundna fundi ráðsins. Bent var á að mikilvægt væri að halda fundi ráðsins í hinum ýmsu byggðum landanna þriggja til að ráðsmeðlimir sæju fleiri staði en höfuðborgir landanna og upplifðu þannig lifnaðarhætti íbúanna. Sigurður Ólafsson, framkvæmdastjóri Vestnorræna ráðsins, sagði stuttlega frá starfi skrifstofunnar frá ársfundi. Meðal verkefna skrifstofu var að undirbúa samning ráðsins við Alþingi um aðstöðu ráðsins í húsakynnum Alþingis og ýmsa þjónustu við skrifstofu ráðsins.

Í kjölfar ráðstefnunnar fóru meðlimir Vestnorræna ráðsins og gestir í vettvangsheimsóknir í fyrirtæki og stofnanir í Þórshöfn fimmtudaginn 30. janúar. Meðal viðkomustaða voru framhaldsskólinn Glasir, færeyska ríkisútvarpið og Bakkafrost, auk þess sem ráðsmeðlimir kynntu sér hvernig miðar við gerð jarðganga til Straumeyjar. Frekari upplýsingar má nálgast hjá ritara Íslandsdeildar Vestnorræna ráðsins og á vefsvæðinu www.vestnordisk.is.